

BRETCU- VATRĂ DE ISTORIE ȘI CREDINȚĂ STRĂMOȘEASCĂ

Ioan Bercu

Veche așezare românească, comuna Brețcu este situată la poalele munților Nemira și Brețcului, în fața importantei trecători transcarpatice Pasul Oituz. Despre vechimea așezării vorbește castrul roman ale cărui valuri, ce marcau antica Angustie, pot fi văzute și astăzi. Castrul de la Angustia s-a construit în epoca Traian-Hadrian. Fortificațiile măsoară 141x178 m și vădesc interesante elemente defensive. La 100 de metri depărtare de posturi se găseau termele, alimentate cu apă prin conducte. Cohortele care au trecut prin acest castru și-au lăsat ștampilele, astfel că s-au putut identifica existența unor detașamente din legiunea a IV-a Flavia, Cohora I Bracar Augusta, Cohors I Riponaum din v. l. cima legiune cu sediul la Apulum, a XIII-a Gemina.

Prezența unui mare număr de unități în aceste locuri arată importanța militară a castrului mai ales că în vecinătate se aflau carpii care de nenumărate ori întovărășiți cu pecenegii atacau Imperiul Roman.

După construirea castrului roman se pare că așezarea se dezvoltă devenind înflori-toare prin atragerea negustorilor și veteranilor dornici de câștig. În acest sens vorbește și frag-mentul dintr-o diplomă militară romană, datată la 14 iunie 192 d.Hr. Documentul menționează pe un fost marinăr din Olasis-Moesica-Flavia (pe Dunăre), care părăsise de mai multe ori serviciul din marină venind în Augustia imediat după cucerirea Daciei atras de posi-bilitățile locale de îmbogățire.

După retragerea administrației romane satul a continuat să existe fiind cunoscut mai târziu sub numele de „cetatea Veneturne“ (Veneturne var) după numele unui viteaz Benetur sau Venetur care și-a ridicat cetatea pe ruinele vechiului castru roman. Mai târziu localitatea era cunoscută sub numele de Villa Valacholis și Apidus Canmpon. În 1241 prin Pasul Oituz au trecut mongolii, partea nordică a localității Brețcu fiind atunci distrusă. După venirea secuilor în Ardeal românii și secuii din Brețcu au alcătuit un corp de gardă permanent la intrarea în Pasul Oituz.

În secolul al XV-lea localitatea Brețcu era condusă de cnejii români Ioan și Radu fiul lui Tacu ajutați poate de către secuii fruntași în judecarea conflictelor și neînțelegerilor ivite între locuitorii așezării. La rugămintea cnejilor Ioan Chinezul numit și Ungurul și a lui Radu fiul lui Tacu din Brețcu, regele Sigismund al Ungariei, aflat la Brașov, acordă, în 27 decembrie 1426, dreptul comunei Brețcu de a avea magistrat și de a fi ridicată la rangul de oraș. Regele mai dispunea ca de aici înainte românii din comună să fie supuși numai juris-dicției cneazului lor și să păzească și pe viitor frontiera Transilvaniei dinspre Moldova, pre-cum au păzit-o și până atunci.

Principală ocupație a locuitorilor comunei a constituit-o creșterea animalelor, Brețcu afirmându-se ca un puternic centru al păstoritului transhumant. Vestii bărsani brețcani pășunau cu turmele lor în ținuturile Moldovei, Țării Românești, în Balta Brăilei și Dobrogei dar și în Basarabia, Crimeea și Caucaz. O parte dintre ei s-au scobilit peste munți, întemeind noi așezări (Brețcani) lângă Râmnicul Sărat, în secolul al XVIII-lea, Poiana Sărată în 1823,s.a.

Punct final transilvan și loc de vamă a drumului Oituzului, principală cale de legă-tură a negustorilor brașoveni cu Moldova, orașul Brețcu cu cel vecin, Tg. Secuiesc, au avut

un rol însemnat la dezvoltarea comerțului dintre Transilvania, Moldova și Muntenia. Luptând pentru menținerea unor privilegii în asigurarea cărașiei mărfurilor, brețcanii erau organizați într-o breslă a cărușășilor. Păduritul a fost practicat din vechime de o parte a locuitorilor zonei la fel ca și ocupațiile legate de prelucrarea lemnului, a lânii și a lapteului de oaie.

Numele localității Brețcu este asociat cu principalele evenimente istorice ce au marcat relațiile dintre Transilvania și Moldova. Din Brețcu s-a ridicat revoluționarul pașoptist Gabor Aron dar și protopopul Petru Pop "luptător pentru supraviețuirea românilor din fostul județ Treiscaune".

În timpul primului război mondial aproape jumătate din comună a fost distrusă, localitatea având de suferit și în timpul celui de-al doilea război mondial.

Desele emigrări în România împreună cu depopulările cauzate de luptele mari desfășurate în preajma comunei în timpul celor două războaie mondiale și expulzării în masă ce au urmat Diktatului de la Viena au dus la scăderea ponderii populației românești în totalul populației localității de la 39% în 1850 la 25% în 1992.

Cu toate vitregiile vremurilor românii din Brețcu au rămas fideli credinței ortodoxe și bisericii strămoșești. Pe baza documentelor ce au rezistat numeroaselor încercări și a tradiției locale, sunt menționate locașurile de cult ortodox cu mult înainte de secolul al XV-lea. Prima biserică ortodoxă, aflată în vechea vatră a satului, și care a ars odată cu întregul sat, ar fi avut hramul Sf. Nicolae și după tradiție avea în antimis moaște ale Sf. Bricinius, un mucenic al Sf. Nicolae, de la care ar deriva și numele de Brețcu. A doua biserică a avut hramul "Buna Vestire" și a fost distrusă în timpul unei năvăliri dinspre Moldova prin Pasul Oituz. Noua biserică de lemn a fost construită pe deal, pe un loc mai ferit din fața năvălitorilor. Această biserică cu hramul "Adormirea Maicii Domnului" menționată în documente în 1464 a fost distrusă sau grav avariata în timpul „uniației”. Conscriptia din 1760-1762, menționează existența la Brețcu a unui lăcaș de cult ortodox.

După așa numitul "edict de toleranță" emis de împăratul Iosif al II-lea în 1781, românii ortodocși din Brețcu și-au unit eforturile și la 20 octombrie 1783 au pus temelia bisericii din piatră și cărămidă, care există și astăzi. Biserica este zidită în stil moldovenesc și pictată în interior cu scene biblice în stil bizantin.

Timp de peste un secol (până la Unirea cea Mare) localitatea Brețcu a fost cu mici întreruperi sediul protopopiatului ortodox al Treiscaunelor, având un rol important în păstrarea și afirmarea identității naționale, culturale și religioase a românilor din această parte de țară.

Din Brețcu sunt originari protopopii Spiridon Dimian (1827-1902), Dimitrie Coltofeanu (1859-1903), Constantin Dimian (1854-1920), învățătorii din familiile Teacă, Pușcăriu, Tărlungeanu, profesorul universitar și publicistul Aurel Gociman Oituz, iar din Poiana Sărată, localitate vecină ce a aparținut până în 1940 de județul Treiscaune, omul politic și publicistul Ghiță Pop.

La formarea acestor personalități cât și a unor întregi generații de tineri și-au adus contribuția școala confesională ortodoxă, una dintre cele mai vechi unități școlare din zonă. Edificiul școlii, clădit în 1858 din lemn și acoperit cu șindrilă după ce a devenit neîncăpător, a fost înlocuit cu un nou local în anul 1898. Construcția s-a realizat pe baza unei colecte în localitățile din jur cu contribuția și a fraților de peste munți.

Brețcanii, trăind într-o zonă de interferență a toiclorului moldovean, muntean și ardelean, grație și ocupațiilor practicate de ei - păstoritul, negoțul și cărașia - au creat numeroase doine de ciobănie, de haiducie, de călătorie, precum și frumoase cântece de dragoste, dor și jale. De remarcat intrarea frumoasei capodopere populare, Miorița, în repertoriul folcloric maghiar (ciangăiesc și secuiesc), variantele în limba maghiară fiind culese din

localitățile Poiana Sărată și Lemnia, învecinate Brețcului.

Obiceiurile păstrate încă, transmise din generație în generație, sunt legate de ocupațiile și evenimentele principale din viața locuitorilor. Recent a fost reînnoțită obișnuința de a sărbători Sântilia, veche tradiție a ciobanilor localnici.

Întreaga istorie a localității Brețcu dovedește vechimea și continuitatea românilor pe aceste meleaguri, statornicia lor în credința strămoșească, numită în popor atât de frumos „lege românească“, legăturile neîntrerupte cu frații din Moldova, Țara Românească cât și conviețuirea cu cetățenii maghiari și secui.

BIBLIOGRAFIE

1. Sabin Opreanu, *Ținutul Săcuilor*, Cluj, 1927.
2. Sabin Opreanu, *Secuizarea românilor prin religie*, Cluj, 1927.
3. Ștefan Meteș, *Istoria bisericească și a vieții religioase a românilor din A deal și Ungaria*, Sibiu, 1935.
4. Ștefan Meteș, *Emigrările românilor din Transilvania în sec. XIII-XX*, București, 1971.
5. Nicolae Iorga, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, București, 1915.
6. Constantin Giurescu, *Transilvania în istoria popoului român*, București, 1967.
7. Ioan Hercu, *Viața bisericească a românilor din depresiunea Brețcului (sau a Țirgului Secuiesc)*, teză de licență în teologie, Sibiu, 1976.

BREȚCU- HEARTH OF HISTOTY AND ANCIENT BELIEF (Summary)

An Ancient Romanian settlement, Brețcu village lies at the feet of Nemira and Brețcu mountains, just in front of the important transcarpathian passing called Oituz.

About the age of the locality we are told by the traces left by The Roman Camp - Angustia - as well as the documents which mention the Romanian princes, Ioan and Radu in the XVth century and those referring to the Orthodox Church and the confessional school.

During history, Brețcu became a strong centre of the grazing and as a trading spot, having an important commercial role at the crossroads among Transylvania, Moldavia and Wallachia.

The entire history of the village proves the ancient origin and continuity of the Romanians in this country, their faithfulness towards the ancestors belief, called so beautifully by the people „the Romanian law“ and the continuous relationships with their brothers from Moldavia and Wallachia, as well as their cohabitation with the Magyars and the Szecklers.